

หัวข้อวิทยานิพนธ์

บทเรียนจากความสำเร็จของโครงการหลวงต่อการพัฒนาพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงในประเทศไทย

ผู้เขียน

นางสาวนภาพร ทางทิศ

ปริญญา

วิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต

(ส่งเสริมการเกษตรและพัฒนาชนบท)

คณะกรรมการที่ปรึกษา

รศ. ดร. วรทัศน์ อินทรคัมพร

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

ศ. ดร. พงษ์ศักดิ์ อังกลสิทธิ์

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

รศ. ดร. รุจ ศิริสัญลักษณ์

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษารูปแบบการดำเนินงานที่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาพื้นที่สูงของโครงการหลวง เพื่อศึกษาการนำบทเรียนจากความสำเร็จของโครงการหลวงไปดำเนินงานในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง เพื่อติดตามความก้าวหน้าการดำเนินงานโครงการขยายผลโครงการหลวงจากผลการนำบทเรียนความสำเร็จของโครงการหลวงไปปรับใช้ และเพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะจากการนำบทเรียนจากความสำเร็จโครงการหลวงไปใช้ในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือ หัวหน้าศูนย์พัฒนาโครงการหลวงและเจ้าหน้าที่ฝ่ายปฏิบัติประจำศูนย์ เกษตรกรในโครงการหลวง เจ้าหน้าที่โครงการขยายผลโครงการหลวง และเกษตรกรในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน 239 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบสัมภาษณ์ และการจัดประชุมกลุ่มย่อย สถิติที่ใช้ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก (Wight Mean Score) การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและทำการทดสอบสมมติฐานโดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis)

จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า รูปแบบการดำเนินงานในการพัฒนาพื้นที่สูงของโครงการหลวงที่สามารถนำมาเป็นบทเรียนในการพัฒนาพื้นที่สูงอื่นๆ “ด้านบุคคล/องค์กร” อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนในด้านอื่นๆอยู่ในระดับมาก

การส่งเสริมให้ความรู้แก่เกษตรกรในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดย “ด้านคุณภาพเจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง” อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วน “ปริมาณการได้รับการส่งเสริมและการสนับสนุนอำนวยความสะดวกให้กับเกษตรกร” อยู่ในระดับมาก และผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงต่อเกษตรกรอยู่ในระดับมาก ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง มี 3 ตัวแปร ได้แก่ (1) จำนวนเกษตรกรในครัวเรือน (2) รูปแบบการดำเนินงาน และ (3) คุณภาพของเจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

การวิจัยครั้งนี้ พบว่า เกณฑ์ที่เจ้าหน้าที่โครงการขยายผลโครงการหลวง ใช้ในการคัดเลือกบทเรียนความสำเร็จของโครงการหลวงมาใช้ในการดำเนินงานในโครงการขยายผลโครงการหลวง มากที่สุด คือ ลักษณะของพื้นที่และลักษณะภูมิอากาศ

บทเรียนความสำเร็จจากโครงการหลวงที่เจ้าหน้าที่โครงการขยายผลโครงการหลวง นำมาใช้ในการดำเนินงาน พบว่า “ด้านงานวิจัยและองค์ความรู้” มีการนำงานวิจัยและองค์ความรู้ด้านพืชผักมาใช้มากที่สุด “ด้านผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน” มีการขอความร่วมมือผู้เชี่ยวชาญด้านไม้ผลมาใช้มากที่สุด “ด้านศูนย์เรียนรู้” ที่นำมาใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ในการดำเนินงานมากที่สุด คือ แปลงตัวอย่างเกษตรกรนำร่อง “ด้านวิธีการพัฒนาพื้นที่สูง” ที่นำมาใช้ในการดำเนินงานมากที่สุด คือ ศึกษาสภาพพื้นที่ สังคม ความเชื่อ และเข้าถึงวิถีชุมชน “เครื่องมือในการดำเนินงาน” ที่นำมาใช้ในการดำเนินงานมากที่สุด คือ การดูงาน อบรมและการทำประชาคม และ “กลไกสนับสนุน” ที่นำมาใช้ในการดำเนินงานมากที่สุด ได้แก่ การสร้างเครือข่ายสนับสนุน (บูรณาการ)

รูปแบบการดำเนินงานในการส่งเสริมให้ความรู้เกษตรกรในโครงการขยายผลโครงการหลวงภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก โดย “ปริมาณการได้รับการส่งเสริมและคุณภาพของเจ้าหน้าที่โครงการขยายผลโครงการหลวง” อยู่ในระดับมาก ส่วน “การสนับสนุน/อำนวยความสะดวก” อยู่ในระดับปานกลาง

ผลการดำเนินงานของโครงการขยายผลโครงการหลวงจากการนำบทเรียนความสำเร็จของโครงการหลวงไปปรับใช้ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมภาพรวม พบว่า ผลการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก

ปัญหา และอุปสรรคในการนำบทเรียนความสำเร็จจากโครงการหลวงไปปรับใช้ในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง พบว่า มีปัญหาด้านการจำหน่ายผลผลิตการเกษตร ระบบ

การตลาดและการขนส่ง มากที่สุด ข้อเสนอแนะในการนำบทเรียนความสำเร็จของโครงการหลวงไปปรับใช้ในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง พบว่า ควรพัฒนาด้านตลาดเนื่องจากพื้นที่อยู่ไกล ทำให้ค่าขนส่งมีต้นทุนสูง

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้ คือ การดำเนินงานพัฒนาพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงจะต้องมีแผนการพัฒนาบุคลากรเพื่อให้มีศักยภาพที่จะไปช่วยเหลือประชาชนบนพื้นที่สูง รวมทั้งจะต้องไม่เปลี่ยนแปลงเจ้าหน้าที่ในพื้นที่บ่อยครั้ง และควรมีเจ้าหน้าที่ที่มีความชำนาญเฉพาะด้านเพื่อให้ความรู้แก่เกษตรกรในแต่ละพื้นที่

กระบวนการดำเนินงาน จะต้องทำงานแบบเน้นการบูรณาการกับหน่วยงานภายนอก และการเลือกบทเรียนความสำเร็จของโครงการหลวงสำหรับใช้ในการพัฒนาพื้นที่สูงแต่ละที่ ควรคำนึงถึงสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ประเพณีวัฒนธรรม และที่สำคัญคือความต้องการของเกษตรกร รวมถึงการส่งเสริมด้านการเกษตร จะต้องคำนึงถึงเรื่องการตลาดเป็นสำคัญ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

Thesis Title	Lesson Learned from the Success of the Royal Project to the Development of Royal Project Extended Areas in Thailand		
Author	Miss Napaporn Tangtis		
Degree	Doctor of Philosophy (Agricultural Extension and Rural Development)		
Advisory Committee	Assoc. Prof. Dr. Wallratat Intaruccomporn	Advisor	
	Prof. Dr. Pongsak Angkasith	Co-advisor	
	Assoc. Prof. Dr. Ruth Sirisunyaluck	Co-advisor	

ABSTRACT

The objectives of the study were to study the successful operational model of the Royal Project in highland development, to studying the application of the Royal Project's successful lessons implemented within the Extended Project areas, to monitoring the progress of its successful lessons applied within the Extended Project areas and to find out problems, obstacles and suggestions derived from its implementation within the Extended Project areas.

The samples were the Chief Officers of the Royal Project Development Centers, together with operational staff and farmers in the Royal Project; the Extended Project staff and farmers totally 239 people. Data collection was carried out through the questionnaire and organizing small group meetings. Statistical techniques used were percentage, mean, maximum, minimum, standard deviation and Weight Mean Score. Content analysis and hypothesis testing were practiced by Multiple Regression Analysis.

From research finding, it was found that the ‘highest level’ in operating the Royal Project’s highland development model that should be taken as a lesson-learned for other highland areas development was “Personnel/ Organization” whilst the others prevailed in ‘very high’ level.

It is also shown that encouragement of education toward farmers within the Royal Project Development Centers clearly generated a ‘very high level’ as a whole. It can be described as follows; ‘staff quality’ shown the ‘highest level’; ‘extension achievement quantity and facilitation support to farmers’ were in ‘very high level’ whilst the operational outcomes in areas of economic, social and environment extended to farmers indicated ‘very high level’ as well.

There existed three statistically significant correlation variables towards the Project’s outcomes which were; (1) the numbers of farmers in household (2) the operational model, and (3) the quality of officers at the Royal Project Development Centers.

It is also found that the most popular criteria applied by the Extended Project staff to select the successful operational model to be implemented in the Extended Project areas were characteristic types of area and climate.

A number of lesson-learned from the Royal Project’s success utilized by the Extended Project staff in area of “Research and Knowledge”, the most applied research study and knowledge was shown in vegetable farming practice. In the area of “Specialist” acquirement, the most required specialized field was revealed in fruit production. The most applied model from ‘Learning Center’ was disseminated in ‘agricultural pilot plots’. The most practiced method in ‘highland development practice’ scattered in terms of studying of site survey, social context, cultural believes and local community life-style. Study visits, training courses and Civil Society Forum or People Forum were the most significant tools utilized in course of “Implementation Tooling”. The most applied method in “Mechanism support” was shown in the form of building integral support networks.

Implementation model in encouraging knowledge and education to farmers in the Extended Project areas shown the very high level as a whole, Extension achievement quantity and the quality of the Extended Project staff” specified the very high level as well. The “support/facilitation” was indicated the moderate level.

The Extended Project’s outcome in applying the lesson-learned in terms of economic, social and environment specified the very high level.

Problems and obstacles learned in the Extended Project areas were highly found in areas of products selling, marketing and transportation. It is suggested that marketing development should be implemented due to its remote implementation areas causing high transportation costs.

It is suggested that human resource development plan should be conducted in the aim of building staff potential and strengthening capability to extend assistance to highland villagers. Moreover, frequent shuffling staff should not be practiced. It should have experts in particular areas in providing knowledge to farmers when needed.

Nevertheless, procedures of implementation should be emphasized on cooperation with various outside organizations. The selection of suitable lessons to be applied in each individual area should take into account of the factors regarding topography, climate, cultures and, the most importantly, the need of the farmers. Furthermore, Agricultural extension should be concerned that marketing needs to be taken into high consideration as well.